

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

สรุป

จากผลการวิเคราะห์สรุปภาพรวมลักษณะของรายการโทรทัศน์สำหรับสตรีทั้ง 6 รายการพบว่า มีจุดร่วม คือ 1) ผู้ดำเนินรายการเป็นผู้ที่มีชื่อเสียง 2) ผู้ร่วมรายการก็มักเป็นผู้ที่มีชื่อเสียง และ 3) มีการนำเสนอประเด็นที่หลากหลาย

ภาพรวมผู้ดำเนินรายการของรายการโทรทัศน์สำหรับสตรีทั้ง 6 รายการ พบว่ามีจุดร่วมกัน ดังนี้ คือ ผู้ดำเนินรายการเป็น 1) ผู้หญิงที่มีบุคลิกตรงกับวัตถุประสงค์การนำเสนอรายการ 2) ผู้ที่มีความสามารถอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป 3) ผู้ที่มีประสบการณ์ในการดำเนินรายการ

ภาพรวมของการนำเสนอเนื้อหาในรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับระดับการพัฒนาสตรีพบว่า ทุกรายการต่างก็พยายามสอดแทรกเนื้อหาการพัฒนาในทุกระดับ แต่ก็ยังคงมีการเน้นการนำเสนอเนื้อหาในระดับการพัฒนาที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของเนื้อหารายการ

แนวคิดการสร้างภาพความเป็นจริงและทฤษฎีการอบรมบ่มเพาะ (Cultivation Theory) และทฤษฎีสตรีศึกษา ได้นำมาใช้เพื่อพิสูจน์สมมติฐานของการวิจัย พบว่า

รายการโทรทัศน์สำหรับสตรีทั้ง 6 รายการสะท้อน**บทบาทสตรี**ในภาพลักษณ์ใหม่มากกว่าสตรีในภาพลักษณ์ผสมและภาพลักษณ์เดิม ซึ่งมีได้สะท้อนภาพความเป็นจริงในสังคมปัจจุบันที่สตรีจำเป็นต้องมีบทบาททั้งภาพลักษณ์ใหม่และเก่าควบคู่กันไป แต่การที่รายการโทรทัศน์นำเสนอบทบาทในภาพลักษณ์ใหม่มากที่สุดนี้ อาจเป็นเพราะต้องการให้ความรู้ในเรื่องที่เป็นเรื่องใหม่ นั่นคือ เรื่องการทำงาน อีกทั้งต้องการให้สตรีภาพลักษณ์ใหม่ที่ได้รับการนำเสนอในรายการโทรทัศน์เป็นแบบอย่างให้กับสมาชิกในสังคม

ชนชั้นสตรี พบว่ามีการนำเสนอกลุ่มสตรีชนชั้นกลางมากที่สุด เนื่องจากโทรทัศน์ได้กลายเป็นวัฒนธรรมของชนชั้นกลางในปัจจุบัน ดังนั้น การนำเสนอเนื้อหาของรายการโทรทัศน์จึงนำเสนอเพื่อตอบสนองชนชั้นกลางเป็นส่วนใหญ่

อย่างไรก็ตาม การนำเสนอเนื้อหาของรายการโทรทัศน์ที่มุ่งตอบสนองสตรีชนชั้นกลางภาพลักษณ์ใหม่ได้บิดเบือนไปจากสภาพความเป็นจริงในสังคมปัจจุบัน ที่สตรีชนชั้นกลางส่วนใหญ่จะมีบทบาทภาพลักษณ์ผสม การนำเสนอที่บิดเบือนนี้อาจเป็นผลให้สตรีเพื่อฝันถึงชีวิตที่เป็นเหมือนในโทรทัศน์ได้

ระดับการพัฒนา พบว่า เนื้อหาของรายการโทรทัศน์เน้นเนื้อหาเพื่อการพัฒนาในระดับโลกภายนอกมากกว่าระดับตัวเองและระดับครอบครัว เพราะว่า สตรีในภาพลักษณ์ใหม่จำเป็นต้องมีความรู้และมีโลกทัศน์ที่กว้าง อีกทั้งยังเป็นความรู้และโลกทัศน์ที่ใหม่ที่สตรียังไม่คุ้นเคย เหมือนความรู้และโลกทัศน์ในระดับตัวเองและระดับครอบครัว

การพัฒนาในระดับตัวเอง พบว่า มีการนำเสนอประเด็นเรื่องอาชีพและการทำงานและประเด็นเรื่องสุขภาพและความงามมาก เพราะสตรีในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นสตรีที่ต้องประกอบอาชีพนอกบ้านและยังต้องเอาใจใส่ในเรื่องการแต่งตัวให้เหมาะกับอาชีพ

ประเด็นสิทธิสตรีและประเด็นการศึกษาได้รับการนำเสนอน้อย ทั้งนี้ผู้ผลิตรายการยึดหลักของทฤษฎีสตรีศึกษาแบบ System Approach ที่ว่า “สตรีจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงตัวเองให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป แต่มิได้กล่าวถึงเรื่องของความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ”

การพัฒนาในระดับครอบครัว พบว่า มีการนำเสนอประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวมากที่สุด แต่ประเด็นความรุนแรงมีการนำเสนอที่น้อยที่สุด เพราะเป็นไปตามทฤษฎีสตรีศึกษาแบบ System Approach ที่ไม่ได้มุ่งการนำเสนอเนื้อหาเพื่อกระตุ้นให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ

การพัฒนาในระดับโลกภายนอก พบว่า แม้ว่าการนำเสนอเนื้อหาเพื่อการพัฒนาในระดับโลกภายนอกจะได้รับการนำเสนอมากกว่าเนื้อหาเพื่อการพัฒนาในระดับตัวเองและครอบครัวก็ตาม แต่ก็มียังบางประเด็นเท่านั้น ประเด็นการเมือง เศรษฐกิจ เทคโนโลยียังมิได้รับการนำเสนอเพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์ของสตรีในประเด็นเหล่านี้มากเท่าที่ควร

ข้อสังเกต

1. การนำเสนอเนื้อหาและภาพของกลุ่มสตรีชนชั้นล่าง (ซึ่งมีการนำเสนออยู่ใน 2 รายการ คือ รายการผู้หญิงยากู๋ และ รายการผู้หญิงยาดรา) มักเกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทั้งที่ความจริงแล้วปัญหาเหล่านี้สามารถเกิดขึ้นได้กับคนทุกชนชั้น เช่น

รายการผู้หญิงยากู๋ (ตอน " ชีวิตต้องสู้ ") นำเสนอเรื่องราวของเด็กหญิงใบ้และหูหนวกวัย 14 ปี ที่ถูกข่มขืนจนตั้งครรภ์

รายการผู้หญิงยาดรา เสนอ ปัญหาเด็กเร่ร่อน ปัญหาการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น

ภาพที่สื่อมวลชนนำเสนอ (ในที่นี้คือ รายการโทรทัศน์สำหรับสตรี) อาจทำให้เกิดผลตามแนวความคิดของ Gerbner ที่ว่า " สารที่โทรทัศน์นำเสนอแสดงถึงบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคมมีอิทธิพลมหาศาลในการเป็นตัวแบบให้สังคม ทำให้ผู้รับสารรับรู้ว่าเป็นจริงและสอดคล้องกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม " เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วคนในสังคมจึงมองภาพของกลุ่มชนชั้นล่างว่ามักเป็นกลุ่มคนที่เป็นปัญหาของสังคม ซึ่งไม่เป็นธรรมกับกลุ่มชนเหล่านี้เลยแม้แต่น้อย

ทางแก้สำหรับสิ่งนี้ คือ สื่อมวลชนจะต้องทำหน้าที่เป็นกระจกสะท้อนความเป็นจริงของสังคมอย่างเที่ยงตรง การสร้างภาพความจริงใหม่ให้เกิดขึ้นในสังคมโดยไม่เป็นธรรมกับกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด ถือว่า สื่อมวลชนไม่ได้แสดงบทบาทการพัฒนา ค่านิยม และวัฒนธรรมให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ (ปรมะ สตะเวทิน: 2528)

อภิปราย

จากผลการวิเคราะห์การนำเสนอเนื้อหาในรายการโทรทัศน์สำหรับสตรี ปี 2537 พบว่า เนื้อหาที่ได้รับการนำเสนอ ไม่สอดคล้องกันในทุกด้าน (เนื้อหา) ที่นำเสนอ และสภาพความเป็นจริงในสังคม กล่าวคือ

1. รายการโทรทัศน์สำหรับสตรี เน้นเนื้อหาที่สะท้อนบทบาทสตรีภาพลักษณ์ใหม่ที่เป็นกลุ่มสตรี ชนชั้นกลางและชนชั้นสูง ส่วนกลุ่มสตรีชนชั้นล่างยังไม่ได้ได้รับการนำเสนอมากเท่าที่ควร เพราะสื่อมวลชนมักนิยามคำ " ผู้หญิงยุคใหม่ " เป็นสตรีที่มีการศึกษา ทำงานบริษัทหรือเป็น

เจ้าของกิจการ แต่งตัวทันสมัย มีภาพลักษณ์ว่ามีความมั่นใจในตัวเองสูง มีความสามารถในการทำงาน

ในสภาพความเป็นจริง สตรีที่ต้องทำงานค้นหาเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว ไม่ว่าจะอยู่ในชนชั้นใดหรือทำงานในอาชีพใดต่างก็เป็นสตรีในภาพลักษณ์ใหม่ หรือ "ผู้หญิงยุคใหม่" ที่ต่างก็มีความสามารถในการทำงานในขอบข่ายหน้าที่ของตนทั้งสิ้น

2. ในขณะที่สื่อมวลชนเน้นการนำเสนอบทบาทสตรีในภาพลักษณ์ใหม่ แต่กลับนำเสนอเนื้อหาเพื่อการพัฒนาในระดับตัวเองที่เน้นประเด็นเรื่องสุขภาพและความงามมากที่สุด ละเลยประเด็นสิทธิสตรีและการศึกษา

สิ่งที่น่าสนใจ คือ ไม่มีรายการโทรทัศน์สำหรับสตรีที่เน้นการนำเสนอเนื้อหาเพื่อการพัฒนา ระดับตนเองรายการใดเสนอประเด็นสิทธิสตรี และการศึกษาเท่าที่ควร ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ประเด็นการศึกษาน่าที่จะเป็นประเด็นสำคัญทีเดียวในการนำเสนอเนื้อหาเพื่อพัฒนาสตรี เพราะจะเป็นประเด็นเปิดในการนำไปสู่การให้ความรู้เพื่อการพัฒนาในประเด็นอื่น ๆ รวมถึงเรื่องการตื่นตัวในการตระหนักถึงสิทธิสตรีด้วย

การให้ความสำคัญต่อสื่อมวลชนในด้านการศึกษานั้น คณะกรรมการแผนพัฒนาสตรีไทยมีมาตรการในแผนพัฒนาสตรีระยะยาว 20 ปี (2525-2544) โดยเฉพาะว่า

- ต้องทำความเข้าใจกับสื่อมวลชนให้ชัดเจนถึงปณิธานของรัฐที่จะพัฒนาสตรี และระดมพลังให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ
- รณรงค์เพื่อส่งเสริมค่านิยมและทัศนคติที่เอื้อต่อการพัฒนา เช่นเรื่องคุณธรรมทางเพศว่าเป็นสิ่งเสมอกันทั้งหญิงและชาย ไม่ควรนิยมยกย่องชายที่สำส่อนทางเพศ สตรีต้องพึ่งพาตนเองได้ มีโอกาสพัฒนาพลังสร้างสรรค์ และเลิกกิจกรรมที่มุ่งเน้นแต่ความสวยงาม ฟุ่มเฟือยไร้แก่นสาร หรือการครอบงำทางความคิด
- ใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดระหว่างสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ในอันที่จะหาทางจัดรายการเพื่อผู้หญิงในแนวใหม่ที่มีเนื้อหาสาระ เช่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตั้งแต่ระดับ ครอบครัวไปถึงระดับประเทศ

- คอยตรวจตราและยับยั้งรายการบันเทิง การโฆษณาที่ให้เห็นว่า ผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศ

- ให้สื่อมวลชนงดเว้นการกระพือข่าวเกี่ยวกับหญิงบริการบางประเภท ในทำนองขั้วว่า เป็นอาชีพที่มีรายได้ดี เป็นเรื่องธรรมดา ธรรมดา และเปลี่ยนแปลงมิได้ ตลอดจนการเสนอข่าว อาชญากรรมทางเพศอย่างโจ่งแจ้ง ซึ่งนำความอับอายมาสู่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อ

แต่แม้จะมีมาตรการมาเป็นเวลานานแล้ว สื่อมวลชนก็ยังมี การนำเสนอเนื้อหาที่สื่อความเป็น วัตถุทางเพศของสตรีอยู่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของสตรีในสังคมจะเกิดขึ้นไม่ได้หากสื่อมวลชน ยังไม่ตระหนักถึงบทบาทในการเป็นสื่อกลางในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมและค่านิยมใหม่ที่ถูกต้อง ให้สังคม และยังคงไม่เห็นความสำคัญของการเป็นเป้าหมายสำคัญของผู้สตรีในการที่จะส่งสารที่ เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา

4. เนื้อหารายการเน้นการนำเสนอสตรีชนชั้นกลางและชนชั้นสูงที่อยู่ในเมือง ทำให้กลุ่ม สตรีชนชั้นล่าง ที่เป็นแรงงานไร้ฝีมือหรือสตรีชนบทเสียเปรียบในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชีวิตตนเอง เนื่องมาจากสัดส่วนการนำเสนอเนื้อหาสำหรับ สตรีกลุ่มนี้มีน้อยเกินไป

การไม่มีโอกาสในการรับข่าวสารที่เป็นสาระประโยชน์ต่อตนเองทำให้กลุ่มสตรีเสียเปรียบ เหล่านี้ขาดแนวทางในการเลือกรับสื่อจึงมีพฤติกรรมการรับสารที่เน้นความบันเทิง เช่น ละคร โทรทัศน์ ภาพของสตรีในสื่อมวลชนเหล่านั้นก็คือ " ภาพเมียและแม่ " ซึ่งไม่เพียงแต่สามารถ หล่อหลอมเจตคติให้ยอมรับความไม่เสมอภาคทางเพศเท่านั้น แต่ยังทำให้สตรีไม่ตระหนักถึงความ สำคัญของการพัฒนาสตรีอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษารายการโทรทัศน์สำหรับสตรีในช่วงระยะเวลาอันยาวนานกว่านี้เพื่อเปรียบเทียบความ เปลี่ยนแปลงหรือแนวโน้มชัดเจนขึ้น

2. ควรเลือกรายการโทรทัศน์ที่มีวันเวลาและความยาวในการออกอากาศเท่ากันเพื่อสามารถ เปรียบเทียบความต่างกันของปริมาณการนำเสนอของแต่ละรายการ

3. ควรศึกษารายการโทรทัศน์สำหรับสตรีที่มีเวลาออกอากาศน้อยกว่าครึ่งชั่วโมง ประกอบไปด้วย เพื่อให้เห็นภาพของสตรียุคใหม่ในรายการโทรทัศน์ได้ชัดเจนขึ้น
4. ควรศึกษาโดยการวิเคราะห์ผู้ส่งสาร ในที่นี้คือ ผู้ผลิตรายการ เพื่อทราบจุดประสงค์ของการผลิตรายการ และสรุปผลการสนับสนุนความเท่าเทียมของสื่อมวลชนได้
5. ควรมุ่งศึกษาเฉพาะประเด็น เช่น ศึกษาการนำเสนอเนื้อหาเพื่อการพัฒนาสิทธิสตรี ในรายการโทรทัศน์ เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย